
СТАТИИ

ЗА ПРИЛОЖНОТО ПОЛЕ НА НАСРЕЩНИТЕ ЖАЛБИ*

Анелия Мингова** , Таня Градинарова***

I. Постановка на проблема

Насрещната жалба историко-правно е познат институт за нашето процесуално законодателство при действието на Закона за гражданското съдопроизводство (ЗГС), но изоставен при приемането на Гражданския процесуален кодекс (ГПК) през 1952 г. до неговата отмяна. Действащият ГПК отново регламентира както насрещната въззивна, така и насрещната касационна жалба. В периода след влизането му в сила се натрупа богата съдебна практика на Върховния касационен съд (ВКС) по прилагането им, в която се откроява проблемът за правилно изясняване на тяхното приложно поле. Повод за тази статия са разнопосочните становища, които се поддържат в съдебната практика за предмета на насрещните жалби: следва ли той да обхваща само тази част на съдебното решение, която е предмет на първоначалната жалба на насрещната страна, или подобно ограничение в приложното поле на изследвания институт липсва. Различните виждания по анализирания проблематика предизвикват необходимост от теоретично осветляване, за да бъде осигурена предвидима съдебна практика по прилагане на института и да бъдат гарантирани процесу-

---

* Статията е публикувана за първи път в списание „Търговско право“, 2019, № 3, 5–19.

** Професор д-р по граждански процес в Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“.

*** Доцент д-р по граждански процес Юридическия факултет на Университета за национално и световно стопанство, адвокат от София.

алните права на частноправните субекти чрез защитно-санкционните производства, включени в системата на гражданския процес.

II. Кратък исторически и сравнителноправен преглед

1. Законът за гражданското съдопроизводство от 1892 г.¹ с разпоредбата на чл. 676, ал. 2, приета с едно от първите му изменения през 1907 г., урежда правото на въззиваемата страна да подаде въззивна жалба в двуседмичен срок от получаване на препис от жалбата на насрещната страна, за разлика от обясненията срещу въззивната жалба по ал. 1, които е допустимо да бъдат подадени „[д]о деня, назначен за разглеждане на делото“. Процесуалната теория обозначава жалбата на въззиваемия като **насрещна**, макар това понятие да не се съдържа в закона, и подчертава обусловеността на разглеждането ѝ от първоначалната жалба.² Сезирането на въззивния съд с разглеждането на материалноправния спор по същество се извършва в пределите на първоначалната и насрещната въззивна жалба, а при липса на последната съдът няма право да пререши спора в полза на въззиваемата страна, тъй като това би означавало нарушаване на забраната за *reformatio in pejus*.³ Нуждата от изрична уредба на института се поражда в практиката, която и преди измененията в ЗГС от 1907 г. признава правото на въззиваемата страна да обжалва решението в неизгодната за нея част в срока, предвиден за подаване на обяснения срещу първоначалната жалба.⁴ По аналогия на насрещния въззив процесуалната теория намира за допустима и насрещната молба за касация, макар тя да не е регламентирана в материята за касационното производство.⁵ Това виждане се споделя в практиката на

---

¹ Утвърден с Указ № 447 от 15 декември 1891 г., обн., ДВ, бр. 31 от 8 февруари 1892 г.

² **Абрашев, П.** Гражданско съдопроизводство (лекции). Т. 3. С.: Царска придворна печатница, 1918, с. 39.

³ Пак там, с. 41.

⁴ Вж. решение № 244/1893 г. на ВКС, II г. о., и решение № 10/1898 г. на ВКС, I г. о., цит. по **Перфанов, В.** Тълкуванията на Върховния касационен съд от 1880 до 1914 г. по Закона за гражданското съдопроизводство. С.: Кооперативна печатница „Гутенберг“, 1914, 610–611; 611–612.

⁵ **Абрашев, П.** Цит. съч., с. 110.

ВКС.⁶ Съдебните актове изтъкват като различие между първоначалната и насрещната въззивна жалба единствено обстоятелството, че последната се подава след получен препис от въззивната жалба на насрещната страна⁷, без да я ограничават откъм предмет и приложно поле.

2. При действието на Закона за гражданското съдопроизводство от 1930 г.⁸ разпоредбата, посветена на изследвания институт, е пренесена с идентично съдържание в текста на чл. 496, ал. 4 от него, в която се съдържа изричното му обозначаване като *насрещна въззивна жалба*. Процесуалната теория по това време определя като насрещна тази жалба, която въззиваемият подава в отговор на първоначалната и с която „[и]ска изменение на решението в своя полза“⁹. Доктрината подчертава, че чрез този институт въззиваемият получава право да обжалва неизгодна за него част от решението при изтекъл срок за първоначална жалба срещу нея.¹⁰ Като разлики между първоначалната и насрещната въззивна жалба теорията откроява различния начален момент на срока за обжалване и обстоятелството, че последната „[с]е намира в отношение на евентуалност към първоначалната“. Подаването ѝ предполага открито и висящо въззивно производство, в което тя подлежи на разглеждане, при условие че бъде разгледана първоначалната въззивна жалба.¹¹ При изследване на предпоставките за допустимост на насрещната въззивна жалба проф. Силяновски изрично подчертава, че **първоначалната и насрещната жалба**

---

⁶ Вж. решение № 250/1912 г. на ВКС, II г. о., цит. по **Перфанов, В.** Цит. съч., 612–613.

⁷ В този смисъл решение № 616/1910 г. на ВКС, I г. о., цит. по **Перфанов, В.** Цит. съч., 613–614, както и решение № 231/1932 г. на ВКС, II г. о., цит. по **Кънев, Д., Й. Паппо.** Наръчник по Закона за гражданското съдопроизводство с всичките му изменения до днес. Бургас, 1936, с. 203.

⁸ Утвърден с указ № 37 от 23 януари 1930 г., обн. в притурка към ДВ, бр. 246 от 1 февруари 1930 г.

⁹ **Силяновски, Д.** Гражданско съдопроизводство. Том трети. С.: Печатница „Художник“, 1943, с. 21.

¹⁰ Пак там.

¹¹ Пак там, 21–22.

не следва да съвпадат по предмет, напротив, при обективно съединяване на искове последната може да бъде насочена срещу неизгодна част на решението както по първоначалния, така и по насрещния иск.¹² Съдебната практика на ВКС споделя обосноваването в процесуалната доктрина становище за **липса на обусловеност между предмета на първоначалната и насрещната въззивна жалба**, като поддържа, че при обективно съединяване на искове институтът предоставя право на въззиваемата страна да обжалва решението във всяка неизгодна за нея част на първоинстанционното решение, съдържаща произнасяне по съединените искове.¹³ Без значение за упражняване на правото на насрещна въззивна жалба е срещу коя част и срещу кой от съединените искове е насочена първоначалната жалба. В хипотезата на частично уважен първоначален и изцяло отхвърлен насрещен иск при подадена въззивна жалба от ищеца срещу отхвърлителната част на решението по първоначалния иск насрещната въззивна жалба на ответника, насочена както срещу частично уважаване на първоначалния иск, така и срещу отхвърлянето на насрещния, се приема за допустима, макар тази част да не е обжалвана с първоначална жалба.¹⁴ При липса на сезиране с насрещна жалба влиза в действие забраната за *reformatio in pejus* – придобитите от страните права като последица от необжалваните части на решението се запазват и втората инстанция не може да ги разглежда, тъй като са влезли в сила спрямо двете страни.¹⁵ Така, ако искът е частично уважен, подадената въззивна жалба от ищеца сезира втората инстанция с разглеждане на спора само в рамките на отхвърлителната част и искът не може да бъде изцяло отхвърлен,

---

¹² Силяновски, Д. Цит. съч., с. 21.

¹³ В този смисъл решение № 231/1932 г. на ВКС, II г. о., цит. по Меворах, Н., Д. И. Лиджи. Закон за гражданското съдопроизводство – текст, библиография, съдебна практика и доктрина. Т. 1. С.: Печ. „Ст. Василев“, 1935, с. 723.

¹⁴ Пак там.

¹⁵ Вж. решение № 446/1896 г. на ВКС, I г. о., цит. по Перфанов, В. Цит. съч., с. 619, както и решение № 283/1937 г. на ВКС, III г. о., цит. по Меворах, Н., Д. И. Лиджи. Закон за гражданското съдопроизводство – текст, библиография, съдебна практика и доктрина. Т. 4. С.: Печ. „П. Р. Славейков“, 1938, с. 447.

ако ответникът не е упражнил правото си на насрещен въззив.¹⁶ В обратната хипотеза, ако срещу уважаващата иска част на решението е подадена въззивна жалба от ответника, втората инстанция допуска съществено процесуално нарушение, ако го отмени изцяло при липса на насрещна жалба от ищеца.¹⁷ Според практиката на ВКС по това време забраната за *reformatio in pejus* не се прилага, макар да липсва насрещна жалба, в случаите на обусловеност между обжалвана и необжалвана част на първоинстанционното решение. Така при евентуално съединяване на искове липсата на насрещна въззивна жалба по обусловения иск не е пречка за произнасяне по него от въззивния съд, ако достигне до различни правни изводи и отмени решението в обжалваната част по главния иск.¹⁸

Анализът на действащата при ЗГС (отм.) уредба на изследвания институт и на тълкуванията на ВКС по прилагането му обосновава извод, че при историческия му генезис законодателят **не е поставил изискване за съвпадане и идентичност в предмета на първоначалната и насрещната жалба**, а целта му е да предостави възможност на въззиваемата страна да упражни правото си на жалба срещу неблагоприятна част от постановеното решение, макар срокът за първоначална жалба да е изтекъл.¹⁹ Предназначението му е да възстанови принципа на равенство на страните и да отстрани опасността от прилагане на забраната за *reformatio in pejus* във въззивното и касационното производство. Взаимната връзка между института на насрещната жалба и съхранената в действащия ГПК забрана за влошаване на положението на жалбоподателя (чл. 271, ал. 1, предл. 2) се изтъква и от съвременната

---

¹⁶ В този смисъл решение № 525/1927 г. на ВКС, II г. о., цит. по **Меворах, Н., Д. И. Лиджи**. Цит. съч. Т. 1, с. 739.

¹⁷ Вж. решение № 478/1920 г. на ВКС, II г. о., цит. по **Меворах, Н., Д. И. Лиджи**. Цит. съч. Т. 1, с. 739.

¹⁸ Така за хипотезата на ревандикационен иск, съединен с насрещен за заплащане на стойността на направените върху имота подобрения, вж. решение № 367/1931 г. на ВКС, IV г. о., цит. по **Меворах, Н., Д. И. Лиджи**. Цит. съч. Т. 1, с. 740.

¹⁹ Вж. **Силяновски, Д.** Цит. съч., с. 21.

процесуална теория.²⁰ Въведената с действащия процесуален кодекс насрещна жалба се възприема като „[р]азумен коректив на негативите“²¹, които забраната за влошаване на положението на жалбоподателя носи. В мотивите към проекта на ГПК²² също се подчертава, че запазването на забраната за *reformatio in pejus* предизвиква необходимост от правна уредба на възможността за предявяване на насрещна въззивна и касационна жалба в срока за отговор.

3. Съвременните процесуални законодателства, които регламентират ограничено въззивно обжалване при разглеждане на спора по същество, познават сходни институти на уредената в българското процесуално законодателство насрещна жалба. В немската процесуална система той се обозначава като *насрещно обжалване*²³ с **несамостоятелен характер**, чиято цел се състои в постигане на процесуална икономия и изменение на решението в необжалваната с първоначалната жалба част.²⁴ Немската процесуална теория изтъква, че процесуалните предпоставки на насрещното обжалване включват обжалваемо първоинстанционно решение, подадена срещу него в срок основна въззивна жалба от другата страна и висящо въззивно производство, без да са необходими други допълнителни изисквания за допустимост.²⁵ При обективно съединени за разглеждане в общо производство искиви

---

²⁰ **Стамболиев, О.** Забраната за *reformatio in pejus* и насрещната жалба. – В: Съдебна практика на Върховния касационен съд. Гражданска колегия 2007–2010 г. С.: Сиела, 2013, 11–15.

²¹ Пак там, с. 13, както и **Мингова, А.** – В: **Сталев, Ж., А. Мингова, О. Стамболиев, В. Попова, Р. Иванова.** Българско гражданско процесуално право. 9. доп. и прераб. изд. С.: Сиела, 2012, с. 535

²² Мотиви към проекта на Граждански процесуален кодекс № 602-01-38 от 11.05.2006 г., 40-о Народно събрание, достъпни на www.parliament.bg.

²³ § 524 Zivilprozessordnung (ZPO).

²⁴ **Rosenberg, L., K.-H. Schwab, P. Gottwald.** Zivilprozessrecht. 15. Auflage. München. C. H. Beck, 1993, 830–831; **Baumbach, A., W. Lauterbach, J. Albers, P. Hartmann.** Zivilprozessordnung. 73. Auflage. München: C. H. Beck, 2015, S. 1831.

²⁵ **Rosenberg, L., K.-H. Schwab, P. Gottwald.** Op. cit., S. 833; **Baumbach, A., W. Lauterbach, J. Albers, P. Hartmann.** Op. cit., S. 1832.

претенции то може да бъде насочено към необжалваните с основната жалба искове. Насрещното обжалване се определя като израз на правото на въззиваемия да упражни в рамките на чуждото обжалване нападателно средство, което цели да предизвика съдебна проверка на обжалваното решение в интерес на двете насрещни страни, за да бъде спазен принципът на равенство между тях.²⁶ Затова то не е необходимо на въззиваемия, когато интересът му се състои само в отхвърляне на основната жалба. С насрещното обжалване се преследват цел, разнопосочна на първоначалната жалба, и постигане на друг резултат освен вече признатия с обжалваното решение.²⁷ Приложното му поле обхваща необжалвани с първоначалната жалба различни по предмет искания, неизгодни за насрещния жалбоподател, при условие че обжалваното решение съдържа произнасяне по тях.²⁸

III. Предмет и приложно поле на насрещните жалби

1. По идея на законодателя изричната уредба на разглеждания институт има за цел да предостави възможност на насрещната страна да включи в предмета на обжалване тази част на решението, която е неблагоприятна за нея.²⁹ Насрещната жалба е правното средство, което е предназначено да обезпечи действието на принципите на законност, равенство на страните и „[с]праведливото състезателно начало“ във въззивното и касационното производство³⁰ и „[д]оказва доминиращото действие на диспозитивното начало“ при определяне на техния обseg.³¹ Заедно с това тя представлява коректив на негативните последици, които носят погасеното право на самостоятелно обжалване³² и забраната за

---

²⁶ **Baumbach, A., W. Lauterbach., J. Albers, P. Hartmann.** Op. cit., S. 1831.

²⁷ Op. cit., S. 1833.

²⁸ Ibid.

²⁹ Мотиви към проекта на Граждански процесуален кодекс № 602-01-38 от 11.05.2006 г., 40-о Народно събрание, достъпни на www.parliament.bg.

³⁰ В този смисъл **Стамболиев, О.** Цит. съч., 14–15.

³¹ Вж. така **Мингова, А.** – В: **Сталев, Ж., А. Мингова, О. Стамболиев, В. Попова, Р. Иванова.** Цит. съч., с. 535.

³² Пак там.

*reformatio in pejus*³³, а предназначението ѝ е да гарантира свободата на обжалване. Институтът на насрещната жалба трябва да се разглежда като **компенсационен механизъм** за възстановяване на равенството между страните такова, каквото е било налице още по време на първоинстанционното производство, но е било нарушено поради пропускане на срока за самостоятелно обжалване. В противен случай страната, която не е упражнила това свое право, би се оказала в неизгодно положение спрямо подалата жалба страна. По тези причини насрещната жалба е средството, за да се пренесе пред следващата инстанция произнасянето по целия предмет на решението и да се преодолее забраната за влошаване на положението на жалбоподателя.

2. Изяснените същностни черти на разглеждания институт, историческите му корени и предназначение са опора за анализ на поставения проблем относно предмета на насрещните жалби: следва ли той да обхваща само тази част на съдебното решение, която е предмет на първоначалната жалба на насрещната страна, или подобно ограничение в приложното ѝ поле законът не съдържа. В съдебната практика на ВКС са изразени **две разнопосочни становища**:

2.1. Според **първото** функцията на института на насрещната жалба се състои във възпирание на обжалването *на всяка цена* и постигане на процесуална икономия. Той предоставя гаранция на необжалвалата решението в срок страна, че при атакуването му от противната страна не би изгубила възможността да го обжалва, и то в „[н]еограничен, спрямо предмета на произнасянето на първоинстанционния съд в нейна полза обем“³⁴. Институтът не е ограничен от законодателя в прилагането му спрямо тази част от предмета на спора, разгледан от първоинстанционния съд и въведен като предмет във въззивното производство чрез въззивна жалба. Законодателят **не е въвел изискване за идентичност в**

³³ Вж. **Стамболиев, О.** Цит. съч., с. 13.

³⁴ Така определение № 405/28.05.2014 г. по ч. т. д. № 739/2014 г. на ВКС, ТК, I т. о.

предмета на иска или възражението, ползващо се със сила на пресъдено нещо на първоначалната и насрещната жалба, и липсва законово основание то да бъде изведено от друго процесуално правило. Разглеждането на насрещната жалба е обусловено от разглеждането на първоначалната, но подобна връзка между предмета им не е налице.

2.2. Според противоположното виждане предметът на насрещната жалба е обусловен от определения с първоначалната жалба на противната страна. Въвеждане на друг предмет или обжалване на частта на решението, съдържаща произнасяне спрямо друга страна, различна от първоначалния жалбоподател, с насрещна жалба е **недопустимо** поради погасяване на правото на самостоятелно обжалване с изтичане на законовия срок за упражняването му.³⁵ В хипотезата на обективно съединен главен и евентуален иск, ако с решението главният е отхвърлен, а евентуалният – уважен, според това становище ищецът не разполага с право на насрещно обжалване в отхвърлителната част по повод на депозирана жалба от ответника срещу уважения евентуален иск.³⁶

Поддържаните в съдебните актове на ВКС разнопосочни становища по поставения проблем са в състояние да предизвикат объркване у страните при упражняване на гарантираните им от процесуалните норми права. В практиката не са редки случаите, когато страната подава както първоначална, така и насрещна жалба с еднакъв предмет, за да „подсигури“ разглеждането поне на едната от тях.³⁷ Това разколебава страните, пречатства надлежното упражняване на процесуалните им права, но има за последица и обременяване с излишни частни производства на претоварената ни съдебна система.

---

³⁵ Вж. определение № 240 от 27.05.2019 г. по ч. т. д. № 702/2019 г. на ВКС, ТК, I г. о.; определение № 111 от 24.06.2019 г. по ч. гр. д. № 1872/2019 г. на ВКС, ГК, I г. о.

³⁶ Вж. определение № 24 от 23.01.2017 г. по ч. гр. д. № 4714/2016 г. на ВКС, ГК, II г. о.

³⁷ Подобна хипотеза е разгледана в определение № 263 от 13.05.2011 г. по ч. гр. д. № 251/2011 г. на ВКС, ГК, III г. о.

3. Ако проследим исторически разбиранията за ролята на насрещната жалба, следва да направим извод, че нейното въвеждане в ГПК има за цел да предостави на страната **допълнителна възможност** при определени условия да упражни правото си на жалба в рамките на чуждото обжалване и да въздейства върху пределите на новото разглеждане на делото пред по-горен по степен съд. Институтът не е предвиден като рестриктивен, а като **компенсационен механизъм** на разположение на страната, която е имала право да обжалва неизгодна за нея част от съдебното решение, което при липса на насрещна жалба би влязло в сила. Следователно става дума за друга възможност, с която разполага насрещният жалбоподател, за да предотврати влизането в сила на такава обособена част от съдебното решение, която е неизгодна за него. В този смисъл са мотивите на законодателя при уредбата на разглеждания институт³⁸, както и изразеното в процесуалната доктрина виждане за неговото предназначение.³⁹ Насрещната жалба е необходима, за да сезира по-горния по степен съд с разглеждане на неизгодната за насрещния жалбоподател част на решението и да постигне в негова полза друг резултат, различен от постановения с обжалвания съдебен акт. Насрещната жалба доказва действието на диспозитивното начало при определяне на обсега на въззивното производство.⁴⁰ Съдът няма право служебно да включи в предмета на разглеждане такива части на решението, които страната е имала право, но по своя воля не е обжалвала, независимо дали тези части са в зависимост от обжалваната част на решението. Без насрещна жалба тази страна ще бъде окончателно обвързана от влязлата в сила неизгодна за нея част от решението.

4. За да направим изводи по приложното поле на насрещните жалби и да отговорим на въпроса дали техният предмет се намира в отношение на обусловеност от въведения с първоначалната жалба, е необходимо да бъдат анализирани различни хипотези, при които тя намира проявление.

4.1. Когато предмет на делото е **неделимо количествено измеримо право (правоотношение)**, институтът намира приложение при частично уважаване, респ. отхвърляне на иска и чрез не-

го се преодолява действието на забраната да се влошава положението на обжалващия (чл. 271, ал. 1, предл. 2 ГПК).

Насрещната жалба в този случай има за предмет неизгодната за жалбоподателя част от предмета на решението, която не би могла да бъде променена именно поради посочената забрана, доколкото в този случай не може да се твърди, че в тази част решението вече е влязло в сила. Тъй като става дума за решение по един иск относно едно спорно правоотношение, то силата на пресъдено нещо в случая се поражда по отношение на цялото в един и същ момент. Липсата на надлежно подадена първоначална жалба изключва другите защитни процесуални възможности, за да се въздейства върху неизгодната част от решението. От една страна, поради пропускане на срока за упражняване на правото на обжалване. От друга – защото по правило тази част от решението е изгодна за другата страна и липсата на първоначална жалба за действията забраната да се влошава нейното правно положение, в случай че тя обжалва другата, неизгодна за нея част от решението. Следователно липсата на самостоятелна първоначална жалба в рамките на законовия срок поражда неблагоприятни правни последици за страната, която не е упражнила своевременно правото си на обжалване. Насрещната жалба цели да ги предотврати, но при условие че другата страна е упражнила своевременно правото си да обжалва постановеното решение (чл. 263, ал. 4 ГПК; чл. 287, ал. 4 ГПК). Ако срещу отхвърлителната част на решението в законовия срок е подал жалба ищецът, без насрещна жалба от ответника прилагането на забраната за *reformatio in pejus* означава невъзможност за отмяната му в частта, с която искът е уважен. В обратния случай, ако ответникът е упражнил в срок правото си да обжалва уважаващата иска част на решението, без насрещна жалба от ищеца сезираният съд няма право да го

---

³⁸ Мотиви към проекта на Граждански процесуален кодекс № 602-01-38 от 11.05.2006 г., 40-о Народно събрание, достъпни на www.parliament.bg

³⁹ Така **Стамболиев, О.** Цит. съч., с. 13.

⁴⁰ В този смисъл **Мингова, А.** – В: **Сталев, Ж., А. Мингова, О. Стамболиев, В. Попова, Р. Иванова.** Цит. съч., с. 535.

отмени в отхвърлителната част, защото би допуснал нарушение на забраната за влошаване на положението на жалбоподателя.

В този случай насрещната жалба е надлежното процесуално средство, което възстановява принципите за законност и търсене на истината в процеса⁴¹ и преодолява опасността да влезе в сила едно неправилно съдебно решение. Без насрещна жалба, дори да достигне до други правни изводи относно необжалваната с първоначалната част/обем от решението, по-горният съд няма право да я промени поради действието на посочената забрана да се влошава положението на първоначалния жалбоподател.⁴²

4.2. От друга страна, насрещната жалба е приложима и в случаите на **обективно или субективно съединяване на искове**.

4.2.1. Тя може да бъде насочена срещу необжалваните с основната жалба искови претенции или страни⁴³, защото цели да избегне влизането в сила на решения с различен предмет на делото, които си противоречат.⁴⁴ Чрез насрещна жалба в тези случаи въззиваемият упражнява правото си да разшири пределите на новото разглеждане на спора по същество от въззивния съд в рамките на чуждото обжалване. Достатъчно за допустимостта на насрещната жалба е тя да е насочена срещу обжалваното с първоначалната съдебно решение, **без да е необходимо двете жалби да съвпадат по предмет**. По тези аргументи, ако съдът е отхвърлил иска по главното, но го е уважил по евентуалното основание, насрещната жалба на ищеца, подадена в срока за отговор на жалбата на ответника срещу уважения евентуален иск, е допустима, макар да има

---

⁴¹ Мингова, А. – В: Сталев, Ж., А. Мингова, О. Стамболиев, В. Попова, Р. Иванова. Цит. съч., с. 14.

⁴² Вж. определение № 405 от 28.05.2014 г. по ч. т. д. № 739/2014 г. на ВКС, ТК, I т. о. и решение № 669 от 21.03.2019 г. по гр. д. № 5262/2018 г. на САС, ГО.

⁴³ Rosenberg, L., K.-H. Schwab, P. Gottwald. Op. cit., S. 834; Baumbach, A., W. Lauterbach, J. Albers, P. Hartmann. Op. cit., S. 1833.

⁴⁴ Така решение № 255 от 21.01.2014 г. по гр. д. № 1437/2012 г. на ВКС, ГК, III г. о., което приема за допустима насрещна жалба, инкорпорирана в отговора на въззивната жалба, съдържаща искане за изменение на първоинстанционно решение в отхвърлителната му част по иска за присъждане на обезщетение за оставане без работа поради незаконно уволнение по чл. 344, ал. 1, т. 3 КТ.

различен предмет – отхвърлянето на иска по поддържаното главно основание.⁴⁵

4.2.2. Насрещната жалба би следвало да е допустима и в случая, когато съединените иски не нямат връзка на обусловеност помежду си. Институтът на насрещната жалба възстановява равенството между страните в производството пред по-горния съд, което е било нарушено поради погасяване на правото на самостоятелно обжалване. Тъй като тя предоставя **допълнителна възможност** за неупражненото самостоятелно си право на обжалване страна да предотврати влизането в сила на обособена част от съдебното решение, която е неизгодна за нея, не можем да ѝ отречем това право при обективно или субективно съединени иски. В противен случай тя би се оказала в неизгодно положение спрямо подалата жалба страна, а приложното поле на института би се ограничило единствено до случаите на частично уважаване и отхвърляне на иск с предмет неделимо количествено измеримо право. Ако изключим от приложното поле на насрещната жалба хипотезите на обективно или субективно съединени иски и изискваме от страните да обжалват съдебните решения по тях в сроковете за първоначална жалба, то това би означавало да приемем, че действащият ГПК не съдържа промяна в правната уредба за тези хипотези въпреки въведената с него насрещна жалба като самостоятелен институт. При действието на ГПК (отм.) страните също разполагаха с право на жалба срещу неизгодната за тях част от съдебното решение при обективно или субективно усложнение в процеса. Ако не признаем, че за тези случаи е приложима насрещната жалба, това би означавало да се поддържа, че с уредения институт не се променят процесуалните възможности пред неупражнената в срок своето право на първоначално обжалване страна. Намираме, че подобен извод би бил в несъответствие с прокламираните от законодателя цели за въвеждането на инсти-

---

⁴⁵ Така **Rosenberg, L., K.-H. Schwab, P. Gottwald**. Op. cit., S. 838; в обратен смисъл определение № 24 от 23.01.2017 г. по ч. гр. д. № 4714/2016 г. на ВКС, ГК, II г. о.

тута, както и с поддържаното в процесуалната доктрина становище за неговата същност и предназначение.

Наистина насрещната жалба [н]е е в състояние да сложи самостоятелно началото на въззивно производство, съответно да стане предпоставка за образуването и развитието му поради липсата на самостоятелен сезиращ ефект⁴⁶, защото нейната допустимост зависи от допустимостта на първоначалната жалба от другата страна. Но ако това условие е налице, насрещната жалба има собствена сезираща функция и когато тя самата е редовна и допустима, поражда суспензивен и деволутивен ефект⁴⁷, като възстановява всиящността на производството относно тази обособена част от иска, която би приключила с влязло в сила решение, което е неизгодно за въззиваемия, и която не е предмет на първоначалната жалба.

Затова в контекста на горните разсъждения не следва да бъде споделена тезата, изразена в съдебната практика, че насрещната жалба има за предмет само същата част от решението, която вече е била предмет на първоначалното обжалване, с аргумента, че в необжалваната част, за която въззиваемият е имал право на обжалване, но не го е упражнил в законовия срок, решението е влязло в сила.⁴⁸ Тази теза неоправдано и без да почива на историческите корени относно целите и предназначението на института, както и на самата законова уредба, ограничава приложното поле на насрещната жалба, не отчитайки реалния правен интерес на насрещната страна от инстанционна защита.

В подкрепа на горните изводи относно вложената от законодателя идея за целите и предназначението на разглеждания институт са мотивите в *определение № 405 от 28.05.2014 г. по*

---

⁴⁶ Вж. определение № 501 от 30.07.2013 г. по ч. гр. д. № 3086/2013 г. на ВКС, ГК, Ш г. о.

⁴⁷ Така **Силяновски, Д.** Цит. съч., 21–22; **Стамболиев, О.** Цит. съч., с. 13.

⁴⁸ Вж. определение № 450 от 6.11.2017 г. по гр. д. № 909/2017 г. на ВКС, ГК, П г. о.; определение № 218 от 30.05.2016 г. по гр. д. № 1693/2016 г. на ВКС, ГК, П г. о. и определение № 24 от 23.01.2017 г. по ч. гр. д. № 4714/2016 г. на ВКС, ГК, П г. о.

ч. т. д. № 739/2014 г. на ВКС, ТК, I т. о., в които се отбелязва: „[М]акар практически да изглежда като прекалено разширяване процесуалната възможност за атакуване на решението, заобикаляща преклузивния срок по чл. 259, ал. 1 ГПК, когато същият е пропуснат, вкл. поради небрежност от страната, институтът на насрещната жалба има логическото си оправдание в преследваната от законодателя по-важна цел, а именно – да ограничи обжалването в рамките на действително поддържания от всяка от страните правен интерес за това. За сравнително удовлетворената от решението, макар непълно, необжалвала поради това страна, институтът на насрещната жалба предоставя гаранцията, че при атакуване на решението от противната страна и в тази му част, не би изгубила възможността да го обжалва, макар в обусловеност от разглеждането на въззивната жалба на противната страна, но в неограничен, спрямо предмета на произнасянето на първоинстанционния съд в нейна полза обем“.

4.2.3. Насрещната жалба е свързана с диспозитивното начало⁴⁹ и затова не намира приложение в случаите на служебни правомощия на по-горния съд, както и в хипотезите, при които материалноправният спор по същество в цялост по своя предмет е пренесен за произнасяне от него. При **субективно съединяване** насрещната жалба е необходима на страната при обикновено другарство, както и в случаите на **кумулятивно съединяване на искове**. При необходимо другарство решението на въззивната инстанция обвързва и неподалите жалба другари (чл. 271, ал. 3 ГПК), а при евентуално обективно съединяване на искове при отмяна на решението по главния иск се възстановява и висящността на евентуално съединените с него искове (чл. 271, ал. 2 ГПК). По тези аргументи в случая на уважен главен иск, съединен с евентуален при отрицателно условие, на ищеца не е необходима насрещна жалба, за да сезира въззивния съд с произнасяне по евентуалния, ако решението бъде отменено по жалба на ответника, насо-

---

⁴⁹ В този смисъл Мингова, А. – В: Сталев, Ж., А. Мингова, О. Стамболиев, В. Попова, Р. Иванова. Цит. съч., с. 535.

чена срещу уважаването на главния иск. Различният изход на процеса спрямо солидарни длъжници, обикновени другари в производството, срещу част от които искът е уважен, а срещу други – отхвърлен, поражда правен интерес от насрещно обжалване в полза на ищеца спрямо тези от другарите, за които решението е благоприятно. Затова е неправилно **определение № 240 от 27.05.2019 г. по ч. т. д. № 702/2019 г. на ВКС, ТК, I т. о.**, в което при хипотезата на уважен срещу авалистите по запис на заповед иск за установяване на вземането по чл. 422, ал. 1 ГПК, но отхвърлен срещу издателя на ценната книга, ВКС е отрекъл правото на насрещна въззивна жалба на ищеца в частта на отхвърлянето след получаване на въззивна жалба от авалистите в частта на уважения иск. Но подаването на жалба срещу решението по допускане на делбата от единия съделител ограничава предмета на въззивното обжалване само до неговото право на делба. Без насрещна жалба от останалите съделители не може да се намалява квотата на първоначалния жалбоподател (арг. от чл. 271, ал. 1, изр. 2 ГПК).⁵⁰

4.2.4. По аргумент за по-силното основание насрещната жалба намира своето приложно поле и в случаите на **главно встъпване на трето лице със самостоятелни права върху предмета на спора** (чл. 225 ГПК). Както е известно, този институт в процесуалната доктрина се определя като съчетание между двата вида усложнения в процеса по предмет и страни, т.е. между обективно и субективно съединяване на искове. При това отново законът не поставя като условие за допустимост на насрещната жалба на всяка от страните по обективно съединените искове тя да съвпада по предмет или страни с първоначалната жалба на другата страна. Не може да се сподели тезата, изразена в практиката на ВКС⁵¹, че когато главно встъпилият упражни правото си на жалба срещу решението по исковете си срещу страните по първоначалния иск

⁵⁰ Вж. решение № 282 от 28.10.2011 г. по гр. д. № 253/2011 г. на ВКС, ГК, II г. о.; решение № 163 от 9.06.2011 г. по гр. д. № 1191/2010 г. на ВКС, ГК, II г. о.

⁵¹ Вж. определение № 111 от 24.06.2019 г. по ч. гр. д. № 1872/2019 г. на ВКС, ГК, I г. о.

и предмет на делото пред по-горната инстанция стават спорните правоотношения, в които той се намира с тях, то въззиваемият ищец по първоначалния иск е ограничен в предмета на насрещната си жалба „[е]динствено до спорните си правоотношения с главно встъпилото лице“. Насрещната жалба би имала ролята на способ за преодоляване на влизането в сила на решението и по първоначалния иск като обективно съединен с исковете на главно встъпилия, макар в срока по чл. 259, ал. 1 ГПК никоя от страните по него да не е упражнила правото си на жалба. Именно насрещната жалба в разглеждания случай е този компенсационен механизъм за защита, който преодолява „обжалването на всяка цена“ на решението по първоначалния иск и същевременно е средство за преодоляване на забраната да се влошава положението на обжалвания, като в крайна сметка има за цел да „възстанови“ равенството и е в хармония с принципите за установяване на истината и законността. Чрез нея се избягва и опасността от влизане в сила на решения, които си противоречат.

4.3. Ако приемем за безспорно, че насрещната жалба е необходима и допустима за преодоляване на забраната да се влошава положението на първоначалния жалбоподател, когато жалбата му е относно неизгодната за него част (обем) от едно неделимо количествено измеримо право, може да се постави и въпросът относно необходимостта и допустимостта на института като процесуално средство за защита на въззиваемия и в други хипотези на обжалване на решението относно едно неделимо спорно правоотношение, когато първоначалната жалба засяга целия обем на правото.

Например когато предявеният иск е бил отхвърлен, но не въз основа на главното възражение на ответника, че вземането на ищеца не съществува, а въз основа на евентуалното му възражение, че то е погасено по давност. Практически важният въпрос е дали в този случай при подадена от ищеца жалба срещу отхвърлящото иска решение ответникът въззиваем трябва да се защитава чрез подаването на насрещна жалба, или може да предяви всичките си възражения срещу иска чрез защитата си срещу подадената първоначална жалба в отговора по нея. В тези случаи, въпреки че с решението се дава защита на въззиваемия, тази за-

щата не съответства напълно на заявената с отговора на исковата молба негова позиция. При разглежданите хипотези защитата на ответника е в пълния си обем по отношение на заявения петитум, но не е достатъчна от гледна точка на нейното „качество“.

Насрещната жалба в случая не е приложима, защото не е необходима, а следователно – не е и допустима като процесуално средство за защита. Въззиваемият ще се защити в отговора си срещу първоначалната жалба на другата страна, а не чрез насрещна жалба, защото не преследва друг резултат освен потвърждаване на постановеното решение. Подадената жалба срещу отхвърлящото иска решение е породила суспензивен и деволутивен ефект относно целия спорен предмет. Чрез първоначалната жалба предметът на иска е станал предмет и на производството пред въззивната инстанция и чрез нея е „вкарано в игра“ и правото на защита на въззиваемия в цялост срещу обжалваното решение. Затова неговата защита в пълнота може да бъде разгърната чрез подаването на отговор, както и по-нататък в хода на въззивното производство при спазване на концентрационното начало. При основателно оплакване в жалбата, за да реши спора по същество, въззивният съд е длъжен да се произнесе по всички възражения и доводи на въззиваемия, направени в първата инстанция и в отговора на жалбата, както и да изложи собствени мотиви по тях.⁵² По тези аргументи, за да постигне произнасяне по главното си възражение, е достатъчно ответникът да заяви в отговора на въззивната жалба, че го поддържа, без да го превръща в предмет на насрещен въззив.

Освен това в случая насрещната жалба не е необходима на въззиваемия, за да преодолее забраната по чл. 271, ал. 1, изр. 2 ГПК. Чрез отхвърлянето на иска ищецът е загубил всичко, той няма какво повече да губи и неговото положение няма как да се влоши. Чрез отхвърлянето на иска въз основа на евентуалното

---

⁵² Вж. така решение № 228 от 1.10.2014 г. по гр. д. № 1060/2014 г. на ВКС, ГК, I г. о.; решение № 75 от 31.03.2014 г. по гр. д. № 5152/2013 г. на ВКС, ГК, I г. о.; решение № 124 от 11.07.2016 г. по гр. д. № 6220/2015 г. на ВКС, ГК, I г. о. и решение № 101 от 3.06.2015 г. по т. д. № 1740/2014 г. на ВКС, ТК, I т. о.

възражение на ответника ищецът не е спечелил някакво установяване със сила на пресъдено нещо относно правопораждащия правото му юридически факт, за да е нужно чрез насрещна жалба ответникът да му „отнеме“ това установяване. Предявявайки иска, ищецът принципно отрича всички възражения, които ответникът би могъл да предяви в своя защита. Правото на поредност при установяване на отделните възражения в случая принадлежи на ответника и е в негов интерес, а следователно решението, което отхвърля иска въз основа на евентуалното му възражение (независимо дали главното не е било уважено, или не е било разгледано), всъщност не дава в достатъчна степен защита именно на него. Разбира се, на такъв ищец може да не му е безразлично въз основа на кое възражение искът е бил отхвърлен, но с решението на първата инстанция той не е придобил някакъв по-благоприятен резултат, който да не може да изгуби без насрещна жалба, и никой не отнема правото му да отрича всички възражения, които ответникът е направил.

Горният извод не се променя, дори да се приеме тезата, която споделяме, че в разглежданите хипотези въззиваемият има право на самостоятелно обжалване, за да защити легитимния си процесуален интерес да получи в рамките на висияция процес такава защита по предявения иск, която съответства и на поредността на използваните от него процесуални средства.⁵³ Не е точно обаче в този случай да говорим за постигане на защита в пълен „обем“, тъй като обемът е количествено понятие. По-точно би било, ако се визира като „правен интерес от защита в заявената поредност на процесуалните средства за защита“.

В подкрепа на горното можем да добавим, че и преди въвеждане на института на насрещната жалба никой не е отричал правната възможност на въззиваемия в тези случаи да упражни в пълнота правото си на защита срещу подадената спрямо него жалба от другата страна. Ако институтът на насрещната жалба е въве-

---

⁵³ В този смисъл **Сталев, Ж.** Българско гражданско процесуално право. 7. доп. и прераб. изд. С.: Сиела, 2001, с. 429, както и решение № 141 от 14.07.2016 г. по гр. д. № 7446/2014 г. на ВКС, ГК, IV г. о.

ден, за да „изземе“ или „дублира“ защитните възможности, които са могли да бъдат упражнени и преди неговото въвеждане, той всъщност би се превърнал в един излишен институт, без собствено предназначение и смисъл.

Следва да бъде споделена като правилна и практиката, според която във въззивното производство правилото на чл. 271, ал. 2 ГПК се прилага по аналогия относно евентуалните възражения на ответника, неразгледани от първоинстанционния съд поради отхвърляне на иска въз основа на главното възражение, ако едва пред въззивната инстанция се сбъдне условието за разглеждане на евентуалното му възражение. Въпреки ограниченията във въззивната дейност в съответствие с правилото на чл. 269, предл. 2 ГПК, когато достигне до различен правен извод от този на първоинстанционния съд, въззивният съд дължи произнасяне по всички възражения на ответника, дори те да не са въведени отново в отговора на въззивната жалба.⁵⁴ Затова в случая ответникът не би имал правен интерес от насрещна жалба, за да бъде разгледано евентуалното му възражение от въззивния съд, когато условието за това се сбъдне пред тази инстанция.⁵⁵ Ако приемем, че въззиваемият в разглежданите хипотези има право и на самостоятелно обжалване, то при подадена от него първоначална жалба забраната по чл. 271, ал. 1, изр. 2 ГПК важи. В този случай първоначалният жалбоподател е страната, която е получила защита чрез отхвърлянето на иска, и въззиваемият ищец не може без първоначална или насрещна жалба да влоши неговото правно положение, като постигне уважаването на иска.

В обобщение, без самостоятелна или насрещна жалба не може да се влоши положението на първоначалния жалбоподател, т.е. не може да има сезиране на по-горния съд с искане, което да промени решението в полза на упражнилия правото на насрещно обжалване, но чл. 271, ал. 1, изр. 2 ГПК не ограничава защитните възможности и процесуалните средства на защита на въззиваемия

⁵⁴ Вж. решение № 101 от 3.06.2015 г. по т. д. № 1740/2014 г. на ВКС, ТК, I т. о.

⁵⁵ Така решение № 75 от 31.03.2014 г. по гр. д. № 5152/2013 г. на ВКС, ГК, I г. о.

мия, стига тяхното използване да послужи само за отбранителни цели, когато те са в състояние да променят единствено мотивите на крайния извод в обжалваното решение. Така при обжалване от ищеца на решението, с което искът за присъждане на обезщетение за претърпени неимуществени вреди е уважен частично поради прието съпричиняване от пострадалия, въззивният съд има право без насрещна жалба да разгледа възражението на въззиваемия ответник за факта на съпричиняване и не би нарушил забраната по чл. 271, ал. 1, предл. 2 ГПК, стига с решението си да не намали присъдения от първата инстанция размер на обезщетението.⁵⁶

IV. Проследените исторически корени на изследвания институт, анализът на мотивите на законодателя за въвеждането му и неговото предназначение позволяват да бъдат направени следните изводи по поставената проблематика:

1. Особените процесуални предпоставки на насрещната жалба включват обжалваемо решение, подадена срещу него в срок допустима и редовна първоначална жалба от другата страна, висящо въззивно производство и погасено право на самостоятелно обжалване, без да са необходими други допълнителни изисквания за допустимост.

2. Разглеждането ѝ по същество е обусловено от разглеждането на първоначалната жалба на другата страна, в този смисъл тя има „[о]тносително самостоятелен характер“⁵⁷. Когато това условие е спазено, насрещната жалба има **собствена сезираща функция** и чрез нея въззиваемият разширява обсега на произнасяне от по-горния по степен съд, като предизвиква съдебна проверка на обжалваното решение в интерес на двете насрещни страни.

3. Институтът **не е ограничен в приложното му поле чрез изискване за съвпадане в предмета или страните на първоначалната и на насрещната жалба**. За да е допустима последната,

⁵⁶ Решение № 82 от 9.08.2013 г. по т. д. № 848/2012 г. на ВКС, ТК, I т. о.

⁵⁷ Стамболиев, О. Цит. съч., с. 13.

не е необходимо предметът ѝ да е обусловен от този на първоначалната. Приложното му поле обхваща необжалвани с първоначалната жалба различни по предмет искания, произнасянето по които е неблагоприятно за насрещния жалбоподател. Ограничаването ѝ от част от съдебната практика до предмета на същата част от решението, която вече е била предмет на първоначалното обжалване, не съответства на поставените от законодателя при уредбата ѝ цели за отстояване в пълнота на принципите на диспозитивност и равенство на страните, както и за предотвратяване на опасността от обжалване „на всяка цена“.